

Nr 19.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande över motion om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 431, har fröken *Vinge m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

Första kammarens allmänna beredningsutskott, till vilket likalydande motion hänvisats, har inhämtat yttrande över motionen från socialstyrelsen. Av detta yttrande har andra kammarens allmänna beredningsutskott tagit del.

Socialstyrelsen, som avstyrker motionen, anför i huvudsak:

Det är obestridligt, att i allmänhet kontantförmånernas realvärde minskat och att bidragsmottagargrupperna, i de fall där inkomstprövning anställs, krympt samman jämfört med läget vid tillkomsten av varje särskild socialförmån. En höjning av belopp och inkomstgränser för åtskilliga socialförmåner är därför önskvärd, men frågan gäller i vilken utsträckning detta lämpligen bör ske i de särskilda fallen. Det är högeligen angeläget, att bidragsmottagarna i första hand kompenseras för den minskning av förmånernas realvärde, som penningvärdeförsämringen har inneburit. Hänsyn bör därvid även tas till den standardförskjutning, som skett sedan de nu utgående beloppen fastställdes. Även i fråga om inkomstgränserna är det angeläget, att i den mån detta ej redan skett en omprövning kommer till stånd, så att förmånerna fortfarande kommer dem till godo, som trots ökade penninginkomster alltjämt har behov därav.

För att belysa penningvärdeförsämringens inverkan på i motionen åsyftade förmåner och vissa andra närstående anföres: Det ursprungliga bidragsbeloppet enligt lagen om *allmänna barnbidrag*, vilken trädde i kraft med ingången av 1948, höjdes den 1 januari 1952 från 260 till 290 kronor för år. Genom barnbidraget jämte vissa andra stödåtgärder, främst familjebostadsbidrag och fria skolmåltider, har man avsett att lämna ett väsentligt bidrag till barnkostnaderna. Styrelsen har gjort en beräkning av barnkostnaderna på grundval av resultatet av 1948 års konsumtionsundersökning. Man har därvid uppskattat den utgiftsökning, som vid oförändrad levnadsstandard skulle uppstå, då ett barn tillkommer. Vid en genomsnittlig inkomst (exkl.

skatt) av 7 500 kronor utgjorde denna ökning: för barn i åldern 1 år 1 090 kronor, 4 år 1 420 kronor, 7 år 1 600 kronor, 10 år 2 010 kronor, 13 år 2 300 kronor och 16 år 2 800 kronor. Beräknas barnkostnaderna i stället med ledning av tvåbarnsfamiljernas faktiska utgifter enligt budgetundersökningen för tätorter 1948, blir motsvarande siffror för barn i nyss angiven ålder: 680, 950, 1 120, 1 460, 1 630 och 1 830 kronor. Under tiden juni 1947—december 1951 har levnadskostnaderna enligt styrelsens levnadskostnadsindex stigit med 49 enheter (från 155 till 204) eller med 33 procent.

Bidragförskott utgår till utomäktenskapliga barn och till skilsmässobarn, om den underhållspliktige icke erlägger avtalat eller utdömt belopp å förfal-lodagen. Beloppet är 250 kronor för år eller det lägre belopp, som barnets fader är skyldig att erlägga. Ingen inkomstprövning sker. Med hänsyn till det allmänna barnbidraget och värdet av fria skolmåltider fastställdes bi-dragförskottet 1947 till 500 å 550 kronor för år för ett barn och 400 å 450 kronor för varje ytterligare barn utöver det första. Beloppet ansågs tillsam-mans med de allmänna barnbidragen m. fl. förmåner i princip svara mot de totala kostnaderna för barnens försörjning vid en av samhället accepterad standard. — Det lägsta belopp som enligt fattigvårdsstyrelsernas samarbets-delegations taxa bör utgå för ett barn är numera 600 kronor för år, då fråga uppkommer om ersättningsskyldighet mellan fattigvårdssamhällen inbördes. Vid avvägningen av detta belopp har givetvis beaktats, att allmänt barn-bidrag utgår.

Styrelsen erinrar om att denna i skrivelse till Kungl. Maj:t i januari 1952 föreslagit en höjning av maximibeloppet för bidragförskotten till 320 kronor eller med 28 procent, vilket skulle innebära, att realvärdet av dessa förskott i stort sett återställdes. Därjämte har Kungl. Maj:t genom beslut den 29 februari 1952 uppdragit åt styrelsen att skyndsammast inkomma med för-slag till höjning av maximibeloppet för bidragförskott.

Mödrahjälp utgår till kvinna, som i anledning av havandeskap eller barns-börd är i uppenbart behov av understöd. Från den 1 juli 1944 höjdes maxi-mibeloppet från 300 till 400 kronor, vid flerbörd 500 kronor. Då fri behovs-prövning tillämpas, behöver en sänkning av penningvärdet icke betyda, att hjälpsökande med ökade penninginkomster men med oförändrade realin-komst ställes utanför denna hjälpform. Med hänsyn till inträdda löne-och prisstegringar kommer styrelsen att inom den närmaste tiden fastställa nya normer för beviljande av mödrahjälp i normalfallen. De sedan 1937 inträffade prisökningarna har däremot medfört, att de utgående beloppen icke i samma utsträckning som tidigare är tillräckliga för de behov, som uppstår i samband med barnsbörd. Särskilt med tanke på de sämst ställda inom bidragsmottagargruppen, d. v. s. de som med hänsyn till föreliggande omständigheter är berättigade till högsta beloppet och därför ej beröres av jämkningen av normerna, är en höjning av gällande maximibelopp i hög grad påkallad.

Moderskapspenningens belopp har allt sedan hjälpens tillkomst 1938 varit 75 kronor. Behov av bidraget anses föreligga, om för kvinnan (makarna) vid senaste taxering till statlig inkomstskatt icke upptagits beskattningsbar inkomst till minst 4 000 kronor. Under tiden 1938—juni 1940 var inkomstgränsen 1 500 kronor och därefter till den 30 juni 1949 2 500 kronor. Genom att inkomstgränsen förskjutits uppåt har i viss utsträckning förhindrats, att familjer med oförändrade reallöner men med höjda penninginkomster blivit ställda utanför bidragsgivningen. Höjningen av inkomstgränsen har dock icke skett i takt med penningvärdets fall, varigenom en reell skärpning av inkomstprövningen kan sägas ha ägt rum särskilt efter den 1 juli 1949. Enär från sistnämnda tidpunkt indextalet stigit med 40 enheter eller med ca 24 procent, har vid oförändrad behovsprövning den övre inkomstgränsen således bort fastställas till ca 5 000 kronor. En viss compensation kan sägas ha kommit till stånd genom att anslutningen till de erkända sjukkassorna ökat. Därigenom har ett större antal mödrar erhållit moderskapshjälp i stället för moderskapspenning och kommit i åtnjutande av ett något högre bidrag vid barnsbörd.

Moderskapshjälp utgår till kvinnlig medlem av erkänd sjukkassa, om hon omedelbart före barnsbörden varit medlem under oavbrutet minst 270 dagar. Minimibeloppet — lägst 110 kronor och i centralssjukhusen i allmänhet 125 kronor — har varit oförändrat sedan 1938. Levnadskostnadsindex har under tiden juni 1937—december 1951 stigit från 104 till 204, d. v. s. med ca 96 procent.

Sedan 1949 tillämpas beträffande *fria resor för barn och husmödrar* samma inkomstprövning som gäller för rätten till moderskapspenning, d. v. s. inkomststrecket drages vid en beskattningsbar inkomst av 4 000 kronor. Under tiden 1946—1949 var motsvarande inkomstgräns 2 500 kronor. I årets statsverksproposition (V ht, s. 54 och 56) har förordats, att inkomstgränsen skall höjas till 4 300 kronor fr. o. m. våren 1952 samt till 5 200 kronor fr. o. m. den 1 januari 1953. Styrelsen hade med hänsyn till inkomstutvecklingen föreslagit, att gränserna skulle gå vid 4 500 resp. 5 500 kronor.

Styrelsen erinrar om att förslag framlagts om bl. a. dyrtidstillägg för innevarande år å de särskilda barnbidragen samt att Kungl. Maj:t i december 1951 uppdragit åt styrelsen att företa översyn av gällande bestämmelser om de statliga bosättningslånen. Styrelsen uttalar, att det måste betecknas som ett starkt socialpolitiskt önskemål att i vart fall de sociala förmånernas realvärde återställs. I vissa fall har åtgärder därför vidtagits, medan i andra fall intet åtgjorts. Avvägningen av i vilken utsträckning det är möjligt att nu återställa deras realvärde måste uppenbarligen i första hand verkställas av Kungl. Maj:t. Då man kan utgå från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på detta problem, synes någon riksdagens särskilda åtgärd icke erfordras för att aktualisera frågan.

Utskottet. Det är otvivelaktigt riktigt, att de sociala förmånernas realvärde i åtskilliga fall starkt sjunkit som en följd av penningvärdets fall, och utskottet delar helt uppfattningen i motionen, att åtgärder bör vidtagas för att dessa förmånens realvärde återställas och där så kan anses erforderligt ytterligare höjes.

Föreliggande motion avser emellertid endast utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna, d. v. s. att så långt görligt konstatera i vad mån deras realvärde sjunkit. Utskottet får då erinra om att, såsom framgår av socialstyrelsens yttrande, utredning redan verkställts i fråga om vissa av dessa förmåner och att utredning pågår i fråga om andra.

Styrelsen har föreslagit höjning av bidragsförskottens maximibelopp, så att realvärdet i stort sett återställas.

Mödrahjälp utgår efter fri behovsprövning. Styrelsen kommer att fastställa nya normer för beviljande av mödrahjälp i normalfallen.

Moderskapspenning utgår med fast belopp upp till viss beskattningsbar inkomst. En viss reell skärpning av inkomstprövningen har i fråga om denna hjälpform inträtt, vilken dock i viss mån kompenseras genom ökad anslutning till de erkända sjukkassorna, där moderskaps hjälp till högre belopp i stället kan erhållas. Även denna hjälpform har emellertid påverkats av penningvärdets fall men sammanhänger å andra sidan med övriga bidrag till barnkostnader.

I fråga om fria resor för barn och husmödrar har av Kungl. Maj:t i proposition till årets riksdag föreslagits höjning av inkomstgränsen, varför denna fråga redan befinner sig under riksdagens prövning.

Socialstyrelsen har erhållit uppdrag att företa översyn av gällande bestämmelser om de statliga bosättningslånen.

Utskottet vill vidare erinra om att chefen för socialdepartementet för kort tid sedan i svar på enkel fråga lämnade vissa upplysningar om vad som vidtagits eller planerats i fråga om en rad sociala förmåner.

Förslag föreligger om livräntetillägg åt vissa livräntetagare enligt 1901 års olycksfallsersättningslag, vilket nu befinner sig under riksdagens prövning. Riksförsäkringsanstalten har vidare fått i uppdrag att utreda frågan om kompensation för stegrade levnadskostnader till olika kategorier, som uppstår ersättning i anledning av yrkesskada. Olycksfallsförsäkringens framtida utformning prövas av socialförsäkringsutredningen.

Förmånerna enligt arbetslöshetsförsäkringen behandlas av utredningen för en effektivisering av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Kontantunderstöd till arbetslösa har de senare åren förekommit i endast obetydlig utsträckning. Vissa ersättningsbelopp har emellertid höjts.

I fråga om den frivilliga sjukförsäkringen har ersättningen per dag höjts, en förbättring som dock får betalas av de försäkrade själva. Frågan om genomförande av obligatorisk sjukförsäkring utredes av socialförsäkringsutredningen.

Förmånen av fria skolmåltider och fri skolmateriel synes icke rimligen ha kunnat påverkas av penningvärdets fall lika litet som andra förmåner, som utgår i form av naturaförmåner såsom naturastipendier o. d.

I motionen undantages från utredningsuppdraget de allmänna folkpensionerna, som är indexreglerade, samt familjebidragen, de särskilda barnbidragen och bostadsrabatterna, vilka dels redan prövats av riksdagen och dels kommer att prövas.

Kvar står frågan om de allmänna barnbidragen. Beräkning av barnkostnaderna har verkställts av socialstyrelsen, varjämte prisstegringen sedan denna beräkning verkställdes är känd. Särskild utredning av realvärdets av dessa bidrag minskning synes därför ej påkallad.

Beslut har således redan fattats av årets riksdag om en del av de sociala förmåner, vars realvärde påverkats av penningvärdesförsämringen. I fråga om andra föreligger förslag eller är förslag att vänta, och om åter andra gäller att utredning pågår. Det synes därför utskottet, som om i allt väsentligt motionens önskemål redan skulle vara tillgodosett och att man nu har att avvakta resultaten av de pågående utredningarna och de förslag vartill de kan föranleda. I vilken ordning och vilken takt förslagen sedan genomföras är en fråga till vilken utskottet i detta sammanhang icke har att ta ställning.

Utskottet får därför hemställa,

att motion II: 431 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 mars 1952.

På utskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON.

Närvarande: herrar Svensson i Alingsås, Gustafson i Göteborg, Gustafsson i Bogla, Ekdahl, Pettersson i Ersbacken, Christenson i Malmö, fru Västberg, fröken Ager, herrar Forsberg, Braconier,* fröken Vinge, herrar Larsson i Luttra, Bark, Engkvist, Andersson i Ronneby, fru Wohlin, herrar Hansson i Önnarp, Bengtsson i Halmstad och Andersson i Linköping.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

1) av herrar *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö, fröknarna *Ager* och *Vinge* samt fru *Wohlin*, som ansett att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse.

Det är ett obestridligt faktum, att penningvärdets fall vållat att åtskilliga socialförmånens realvärde minskats och vissa till inkomstprövade förmåner

berättigade grupper krympt samman. En höjning av belopp och inkomstgränser bör därför eftersträvas, men frågan om den utsträckning, takt och turordning, enligt vilka en sådan höjning kan och bör åstadkommas, är svår att avgöra, så länge man saknar tillräcklig kännedom om förskjutningarnas omfattning och kostnaderna för en höjning. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att en skyndsam utredning om inflationens inverkan på de sociala förmånernas realvärde bör komma till stånd, varvid även inkomstgränsernas inverkan bör beaktas. För vissa förmåner erfordras också en undersökning av de tekniska förutsättningarna för en uppräknings av beloppen. Utredningen bör inte inskränkas till att avse enbart kompensation för redan inträffade prisstegringar utan också behandla möjligheterna att skapa garantier mot ytterligare standardnedpressning, om inflationen fortskrider.

Hittills offentliggjorda uppgifter ger ingen tillräcklig överblick över situationen. I socialministerns uttalande den 19 mars lämnades vissa uppgifter om beslutade eller planerade åtgärder, som huvudsakligen syftade till en engångsuppräknings utan garantier mot följderna av framtida prisstegringar. Denna uppräknings av beloppen har i flera fall inte givit kompensation för inträffade prisstegringar, och utredningsuppdraget bör därför även omfatta de förmåner, för vilka undantag gjordes i motionen. I fråga om de allmänna barnbidragen synes intet initiativ för närvarande vara att vänta från regeringen. Utskottet vill emellertid förorda, att den föreslagna utredningen bl. a. får i uppdrag att klargöra, huruvida barnkostnaderna ökat i snabbare takt än övriga levnadskostnader och beräkna realvärdet av samtliga familjesociala åtgärder på grundval därav.

Om man i likhet med socialministern anser, att vid en omprövning av de olika socialförmånerna hänsyn bör tas till kraven på enkelhet i reglerna, bidragens ändamål och kostnaderna, måste man ovillkorligen kräva en sådan samlad och tillräckligt ingående redovisning, att riksdagen får erforderligt underlag för sitt ställningstagande till dessa frågor liksom till andra därav mer eller mindre avhängiga budgetfrågor. Utredningen bör bedrivas med största möjliga skyndsamhet, så att inte reformarbetet fördröjes i avvaktn på utredningens resultat. Utskottet är emellertid medvetet om att en sådan situation kan uppkomma då det blir nödvändigt att på vissa punkter vidtaga förbättringar redan innan utredningsresultaten föreligger.

Utskottet, som hyser den uppfattningen, att riksdagen i nuvarande läge ej bör förhålla sig överksam då det gäller detta viktiga problemkomplex, får hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen med anledning av motionerna I: 327 och II: 431 hemställer hos Kungl. Maj:t om en skyndsam utredning angående inflationens inverkan på de sociala förmånerna.

2) av herr *Braconier*.